

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Caput I. Pro mittuntur quædam scitu necessaria de cogitationibus &
imaginationibus obiecti mali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

magis majorem alii ruborem & molestiam subire. Quare
injuriam tenentur sub mortali, ad consulendum famam
perire cum tanto suo incommodo, & ingloria. Hæc ille
respondet.

VIII. De laedente honorem alterius, ejusque restitutione.

Obligatio restitutionis honoris adeo est affinis
propter restitutionem famæ, ut hic merito fuerit
adducenda. Honor, qui ex S. Thoma 2. 2. q. 103. art. 1. ad
restitutionem quoddam excellentiæ alterius, quæ tribus
modis soler modis, & quidem ex genere suo, (nisi excusetur
per materiam, vel indeliberatio) mortaliter. Primum, per
contumeliam verbis, vel signis illatam, sive absenti, quod
vocatur contumelia, sive præfenti, quod vocatur improprie-
tatem. Utrumque enim honorem alterius imminuit, icet
gravidus per se patet, improprie. Et quidem si ex in-
tentione laedendi honorem, erit contumelia formalis, si
autem ex hac intentione, sed fiat tamen id, quod honorem
reus laedit, erit contumelia materialis, irrisio, illusio,
salsitatio, maledictio, quando laeditur honorem, parum
inter se differunt, & huc pertinent. Secundò laeditur ho-
nor per injuriam corporalem, ut percussio, baculo, im-
pingendo alapam, abscindendo aures, &c. tunc enim præ-
ter laedendum corporis, laeditur & honor, cum per illa tra-
ctor quis ut latio, ut infamis, &c. Tertio laeditur item
honor per fraudem vel inducendum illas ad stuprum,
adulterium, vel simile crimen.

2. Perdo de stupro, adulterio, & similibus diximus
factum præcepto sexto sup. l. 7. De injuria corporali, qua-
tens laedit corpus, diximus in præcepto quinto sup. l. 6.
De laesione per contumeliam sive verbis, sive factis plura
dicuntur in Opus de Confessione, lib. 2. c. 9. §. 1. & locis ibid.
circa rationem scilicet contumeliæ unico contextu, vel
in multis factis, sunt unum peccatum, & quo modo dif-
ferant, si sentiantur contra parentes, consanguineos, &c. &
alia non dissimilia. Unum igitur, aut alterum, quod ibi
pertransimus, hic subdamus.

1. Omnes injuriæ contra famam, sunt ejusdem spe-
ciei moralis, unde non differunt, quantum ex hoc capite,
distinguitur contra honorem.

2. Dixi quantum ex hoc capite, nam aliunde potest
adungi alia species culpe: Si enim prævides magnam
commotionem ad vindictam in eo, quem illudis, addes
peccatum scandalum: si irrides aliquem; quia actum
Christiane virtutis exercuit, peccas etiam contra Reli-

gionem: si illudas Patrem, vel Deo, eris etiam impius, &
blasphemus: si contumeliam facis occidendo, mutilan-
do, virginem deflorando, consanguineam prostituendo,
erit ultra contumeliam, peccatum homicidii, stupri, in-
cestus, &c.

3. Quoniam verò certum est, deberi omnino resti-
tutionem honoris ablatis, seu (ne fiat calumnia in modo
loquendi) deberi satisfactionem illi, cujus honor per in-
juriam laesus est: inquiri solet, qua ratione is restitu-
endus sit, præcisequendo à dandis temporalibus, quæ fortè
ex contumelia directe, & per se subsecuta sunt, Hæc
enim in bonis similibus temporalibus, esse restituenda,
nullus dubitat.

Respondet, cum hæc restitutio non sit nisi satisfactio
quoddamquam debet recipere laesus, illa satis erit, &
requiritur ex Less. Bon. loco mox cit. & passim, quæ se-
cundum gravitatem injuriæ, dignitatem personæ satisfac-
cientis, consuetudinem Patriæ, & alias circumstantias
occurrentes judicatur à prudenti sufficere. Aliquando (ut
in contumeliis non magni momenti, & in contortis à
Superiore) sufficit amica salutatio, vel loci honorifici
concessio: aliquando necessaria, ut invitatio ad men-
sam, aliquando laudatio apud eos, coram quibus laesus
fuit honor, &c.

6. Potissima, & sufficiens, saltem ante sententiam lu-
dicis, etiam pro gravissimis offensis, humilis petitio ve-
niæ, privata, vel publica juxta conditiones privaræ, vel
publicæ culpæ, nec necessariò addenda est genuflexio,
quia hæc nimis excedens satisfactio est.

7. Mera familiaritas, seu familiaris consuetudo cum eo,
cum quo familiariter agere solebas, nisi addantur alia ar-
dioris familiaritatis signa, non sufficit ad satisfaciendum
honori laeso: quia communis illa, & consueta familiari-
tas exhibetur à laeso, ob vitandum scandalum, ob decli-
nandas majores inimicitias, ob consuetum modum vi-
vendi, non verò ad injuriam resarciendam.

8. Denique Superiorem, & Virum nobilem non obli-
go ad petendam dictam veniam ab inferiore vel plebeio,
quia poterit alia æqualis satisfactio, per alia signa æqui-
valentia his dari: quam æqualem satisfactionem non
semper possunt pares in se, vel inferior respectu Super-
ioris; nam propterea pro his veniæ petitio interdum
merito superaddenda est. Aliqua alia minutiora lege
apud Less. lib. 2. c. 11. dub. 37. Bonac. de rest. in part. d. 2. q. 5.
& alios.

FINIS LIBRI NONI.

In laus Deo, Beatissimæ Virginis, ac Beato Aloysio.

LIBER DECIMUS.

IN DECALOGVM.

Non concupisces Vxorem Proximi tui.

& Non concupisces Rem Proximi tui.

CAPUT PRIMUM.

Transmittuntur quadam scitu necessaria de cogita-
tionibus, & imaginationibus objecti mali.

PERA præteritum hoc initio est, talem cognitio-
nem afferre operationum intellectus, voluntatis,

(quæ etiam appellatur appetitus rationalis) Potentiæ
imaginativæ, (quæ item vocatur phantasia,) & appetitus
sensitivi. Has duas posteriores potentias communes ha-
bemus cum brutis: illæ priores propriæ sunt hominis,
ut animal rationale est.

Jam verò circa copulam turpem (ut hoc frequentiori
exemplo utar) quatuor hominis prædictæ potentiæ ver-
tari possunt hoc modo.

2. Primò,

2. Primò Intellectus, qui cogitet, discutatque de ipsa copula.

3. Secundò, Voluntas, quæ velit, seu concupiscat copulam, vel quæ velit, ut intellectus cogitet de eadem copula, idque propter finem aliquem sive bonum sive malum. Cum ergo, quando voluntas vult illicitam copulam certum sit, committi peccatum, de hac volitione non est necessè hic multa superaddere, quando vult, ut intellectus cogitet de prædicta copula, cum in hac cogitatione sit ipsemet actus cogitandi, qui est actus intellectus, & sic etiam ipsum objectum talis actus, nempe culpa, poterit ipsa voluntas velle, ut intellectus cogitet de copula, ob delectationem, quæ est in sola cogitatione, vel poterit velle ut intellectus cogitet de copula ob delectationem quæ est in ipsa copula. Quòd si voluntas velit, ut intellectus cogitet de copula propter delectationem, quæ est in cogitatione ipsa, ut relata ad copulam, perinde erit, ac si velit, propter delectationem, quæ est in copula, quia tunc ea delectatio, ut sic, specificatur ab ipsa copula, quæ inter solutos illicita est.

4. Tertiò, Imaginatio, quæ est potentia sensitiva, versabitur circa prædictam copulam, si eandem intra se obvolvet, id est si per species copulæ sensitivas, sibi veluti præsentem eam faciet.

5. Quartò denique, Appetitus sensitivus immediatè ab eamodi imaginatione motus, sentit delectationem in carne, &c.

Hii sunt actus satis in re distincti: Sed tamen difficultum est distinguere delectationem appetitus sensitivi à delectatione voluntatis. Et ratio huius difficultatis est, quia hæc potentia in nobis sunt maximè inter se connectæ, ita ut cum operatur voluntas, operetur & imaginatio, & cum confurgit in voluntate delectatio de aliquo objecto materiali, insurgat & in appetitu sensitivo; quia propter sympathiam naturalem delectatio voluntatis excitat delectationem appetitus sensitivi, & e contra, ut experientia constat. Videamus nunc, An prædicti quatuor actus, quando sunt de objecto illicito, semper sint peccaminosi.

6. Dico primò, Cogitationem intellectus de re mala, verbi gratià, de copula illicita, ex se non esse malam. Paret, quia ea cum laude est in Theologo Calus Conscientiæ speculante, & se de illa scientia delectante, imò etiam est in Angelis, & Deo, qui ejusmodi turpia cognoscunt. Quando etiam est involuntaria, non esse peccatum, jam omnibus est exploratum.

7. Dico secundò, Actum voluntatis, quo ipsa vult, ut intellectus cogitet de re mala, ob finem bonum, malum non esse; ob finem malum, esse malum. Hinc si id velit propter delectationem, quæ est in ipsa mera, & speculativa cogitatione, quantum est ex hæc capite non peccat; si autem velit id propter delectationem, quæ est in ipsa re mala, v.g. in copula, vel in ipsa cogitatione ut relata ad copulam, sanè peccat. Ratio est manifesta, quia talis est delectatio, seu voluptas, qualis res, seu objectus, unde ea desumitur: voluptas enim ex Aristotele lib. 2. *Ethic. cap. 4. Less. lib. 4. cap. 3. dñs. 15. num. 108. & passim*, est perfectio operis, seu ipsius pars, & complementum. Cum igitur cogitatio speculativa, non sit mala, mala autem sit ipsa res cogitata, verbi gratià, copula illicita, ut item mala ipsa cogitatio, ut ad rem malam relata: eandem bonitatem, vel malitiam participabunt prædictæ delectationes, quas voluntas tanquam fines incendet. Quid, si voluntas velit cogitare res malas, neque propter finem malum, id est copulam, neque propter finem bonum, v.g. studendi, sed propter levitatem, vel vanitatem, vel otiositatem, quæ ex se sunt fines venialiter peccaminosi? Respondeo, id mox in fine sequentis, dicetur.

8. Dico tertiò, Imaginationem de re mala, si sit involuntaria, non esse peccatum, sicuti diximus de cogitatione intellectus, ut est doctrina nimis trita; quia non est peccatum, ubi non est voluntas: At si sit voluntaria, id est, peccatum cum pleno consensu voluntatis, sed ob bonum

finem, v.g. studendi, non esse ex se peccatum, ut sapienter si ob finem malum, vel ob finem, ut ait sensus sensitivus, impitet, immoveatur, peccatum esse, quam dubitavimus. At Difficultas est: si sit in rebus scænis solum ob delectationem, quæ ipsa imaginatio sentit, ibique persistat, an sit peccatum mortale, an allèro esse semper mortale. Rationem huius alii adducunt, quæ semper mihi difficilis est visa. Ratio & quidem pro praxi notanda, ac laxius à nobis tendenda est: quia voluntariè, & deliberatè, immo esse turpia sine bono, vel certè omnimodò aliquo (is enim bonus finis aliò mentem, atque ad alia turpibus divertit) multò magis ob delectationem existentem, falsum est in ipsa imaginatione persistere, quamvis in se sit actus inefficax, nec ut assumas, ut procedas ad superiores turpes actus, ipse ex se propter sympathiam, & connexionem naturam potentiarum, earumque actuum, ad se advo-

sam commotionem spirituum genitalium, & inordinatorum appetitus carnalis. Quid enim magis minime commoveret ad turpia, quam illa eadem sensu propter meram delectationem, etiam speculativam imaginari, ut experientia certissimè constat, bene dixit Sanctus Thomas de verit. quasi. 15. art. 1. rarò abesse à tali delectatione consensum in opus. Cum ergo eam commotionem nunquam provocat, nec libet ea turpia velle positivè imaginari. Positivè dixi, nam eam imaginationem solum pertere, an quis licitè possit, mox dicitur cap. 2. Quod dictum est de imaginatione, dic de cogitatione, eodem modo convinceretur quis velle procurare illas illas commotiones: siquidem propter naturam sympathiam, quam habent ij actus, & potentia inter se; illæ commotiones, quasi necessitè sequuntur. Idem videtur dicendum de quodam, qui valde delectatur odor (ansector) spermatis, quavis, ut dicebat, ad aliqd pravius objectum nullatenus animam intenderet. Idem, inquam, videtur, illa delectatio de re tam proximè objecto periculo juncta, si scit à non uxorato suscipiatur vel siquid est affectus pravi, vel certè grave periculum affectus in peccatum incidendi. Hæc autem dicta sunt in nobis obscænis, de quarum delectatione iterum in cap. 5. §. 2. redibit sermo, nam quid in alijs materijs afferam §. 1.

9. Dico quartò, ipsum actum voluptuosum appetitus sensitivi, si est sequens ad rem deliberatè imaginatam, seu volitam, graviter malam, peccatum mortale esse, quia, ut dictum est, talis est delectatio, qualis res, de consequitur. Quòd si sit sequens ad imaginationem, vel cogitationem rei leviter male, ut ad tactum ipsius manus, ad ulteriores non transcendentes, et veniale. Id quod constat ex spaisim supradictis de præcepto. Si denique sequatur nobis volentibus, scilicet sine consensu deliberato, quod accidit in praviis motibus, quando sine advertentia pravius objectum imaginatur, vel quando nullo etiam pravius imaginatio pravo objecto fervet in nobis abundantia spirituum generationi servientium: nullum esse peccatum, prolam est, quia supponimus nullum adesse consensum voluntatis, de qua tamen re mox explicatius plura dicuntur.

10. Afferamus nunc modum, quo quis cognoscet, si non delectari de objecto malo, v.g. de copula, nec de cogitatione, ut relata ad rem malam, nec de cogitatione quæ ex num. 1. est etiam in Angelis, & consequenter ex peccatum non est.

11. Ad id dignoscendum dantur tres Regule: Prima est, quæ jam dicta est de fine: Si enim ob finem bonum studendi, medendi partes, verbi gratià, inhonestas, sciendi artificium, & stratagemata, quæ sunt in bello, quamvis injusto, & finitæ, cogitationem illam de rebus huiusmodi ob finem bonum, non esse malam & illicitam; Si autem sit ex fine peccaminoso

periculum est, ne sit ex affectu ad ipsam rem ma-
gis, & in rebus turpibus esse peculiarem rationem id
decedendi, iam modò dixi num. 8.
Secunda Regula est: Ut videas, an tu refle-
xus super ipsam cogitationem, ipsam volendo: nisi
ad illam saltem impliciter, & in actu exercitio refle-
xus, iam signum est te velle potius obiectum, quam
cogitationem de ipso.
Tertia: Ut advertas, an cogitando aliarum rerum,
maius malum eventus, causas, artificia, &c. aequè dele-
ctis, atque cogitando similia in rebus malis, iniustis,
incommodis, &c. Si plures delecteris, in his, signum est affectus
tibi, si æquè, signum est non mali affectus. Vide, quæ
sunt, cum de Turpilio, lib. 7. cap. 8. §. 4.

CAPVT II.

De peccatum evitandum, opus sit positivè
reflexu cogitationibus, & motibus pravis?

STATUS questionis est, an quando intellectus incidit
sine deliberatione in cogitationem illicitam, ver-
bi gratia, de turpi copula, possit, extra matrimonium,
licet voluntas permittit ipsam cogitationem, non qui-
dem positivè ei consentiendo, id enim clara esse culpa;
sed non resistendo, & negativè se habendo? Idem quæ-
ritur, propter paritatem rationis de irribus, & dele-
ctationibus illicitis, quæ interdum, ut modò diximus,
etiam nobis nolentibus, insurgunt in appetitu sensitivo,
hoc est in carne, an liceat eas simili modò permittit, &
non quidem illis consentiendo, seu illas positivè admit-
tendo, id enim clara esset turpitudine, sed solum non
resistendo?

De hac re, non ego loquar, sed Castro Palaus,
num. 1. r. 2. d. p. 10. §. 5. num. 4. (legatur Ioan. San-
chez, qui fuisse idem probat disputat. 21.) qui sic habet:
Et si supra dicta sententia affirmans esse peccatum, quan-
do voluntas non reprimat, neque coercet, cum possit, val-
de probabilis sit; tamen probabilior mihi videtur, non
peccare mortaliter voluntatem, quæ non reprimat hos tur-
pes motus, sed morè negativè se circa illos habet, dum mo-
do obis periculum pollutionis, aut ulceris gravis consen-
sit. Tene hanc sententiam Caietanus, Navarrus, Toletus,
Pallares, & alij plures, quos refert Salas. Et licet ipse
volens suam mentem declarare, satis insinuat esse pro
hac sententia, ut legenti patebit.

Probabilissimam esse affirmat Thomas Sanchez, qui
hanc reputat probabiliorē in rigore metaphysico, practicè
tenere aliam dicit esse veram. Precipua ratio, quæ me mo-
vet, est quia huiusmodi motus à natura proveniunt, ita ut
omni coercere sit impossibile, aliquos difficillimum. Non
est igitur credendum de divina bonitate, salutem aeternam
hominum his periculis exposuisse, esset enim salus aeterna
cuiuslibet hominis non levi periculo exposita, si, cum à na-
tura sit in malum proclivis, arctatus sit, non solum non ad-
mittere hos motus, sed etiam illos reprimere, & coercere.
Item si obligatus esset homo hos motus reprimere, cum pos-
sit, obligaretur sane mediè apponere non difficilia ad reprimen-
dum. Ergo si videat hos motus consurgere eo, quod in
suo tali, vel tali modo decumbit, tenebitur à tali cubitu
desistere, imò surgere, & se aliqueliter verberare, quod
certè est durissimum, & pauci admittunt. Deinde peccabit
mortaliter, si non evitat causas, ex quibus cognoscit huius-
modi motus prævos insurgere; nam si postquam excitati
sunt, tenebitur illos reprimere, à fortiori tenebitur reprimere,
si excitentur: tenebitur ergo sub mortali faminam non allo-
qui, nec videre, aliisque similia omittit quæ in omnium
sententia vel bona sunt, vel solum venialia. Denique ar-
gumenta contraria sententia non urgent, &c.

3. Hæc Castro Palaus, qui respondet ad quinque ar-
gumenta, quibus fundatur prior sententia, quæ, si li-
berè, lege. Illud facit cum communi, esse veniale (le-
ge Ioan. Sanchez loco citato, qui num. 3. nec esse venia-
le.

le contendit) si, cum possis, non reprimas, neque ex-
cusationem habeas, cur non reprimas; quia negari non
potest, illos motus esse deordinatos, & ad copulam in-
citare. Excusatio autem sufficiens esset ea, quæ est ne-
cessaria, vel utilis tibi, vel alteri, ut audire Confessio-
nes, legere, studere urbanè loqui cum femina, equi-
tare; & multò magis excusabit timor, ne, dum attendis
ad volendum positivè reprimere, crescat tentatio: tunc
enim, imò & semper in eiusmodi tentationibus con-
sultissimum remedium est statim avertere cogitationem
ad alia obiecta non illicita, præsertim, quæ te maxime
afficiunt: id enim nunc non solum est negativè se habere,
sed certè resistere. Quæ omnia, & etiam si præ-
videatur pollutio, sed non intendatur, nec sit pericu-
lum consensus; dicta à nobis sunt satis supra, lib. 7.
de 6. præc.

4. Obiicis: Dictum persæpè supra est, cogitare tur-
pia, vel assumere ea, quæ notabiliter influunt ad pollu-
tionem, commotionemque carnis, esse mortale; quia
tunc esset illas procurare, quod nunquam licet: ergo
etiam non reprimere, nam id, maxime in naturis cali-
dioribus, est, virtualiter velle, seu acceptare causam no-
tabiliter influentem.

Respondeo, negando consequentiam: neque enim
non reprimere, seu solum permittit, est acceptare cau-
sam notabiliter influentem: tum quia solum permittens,
nec verè vult, nec consentit, nec acceptat, ut supponi-
mus. Etsi, non reprimat: tum quia nemo negabit, plus
commovere carnem, & incitare ad turpes commotiones
vel positivè illos motus, illaque turpes cogitationes fo-
vere, quam circa easdem se habere negativè. Illud igitur
notabiliter ex se influit, non hoc.

ACPV T III.

De Delectatione morosa

CUM delectatio morosa sit, & experietur in ipsis
cogitationibus internis, hoc maxime eius expli-
catio pertinet, de qua sic in methodo Confessionis. l. 2. c. 7.
§. 1. ego distendi.

2. In hoc differt desiderium, & consensus in copu-
lam, verbè gratià, illicitam; (idem dicendum in aliis
matèriis) à delectatione ipsa, quam quis habet de ea-
dem copula; quod desiderium est actus ex se efficax, &
consummari intendit in ipso opere externo fornicationis:
Delectatio verò est actus ex se inefficax, & con-
summatur interius: non enim transit ad volendum exe-
qui id, de quo quis delectatur: nam propterea dicitur
etiam delectatio morosa: quia peccans, dum moratur
in ipsa delectatione, nec ad opus consummatum proce-
dere intendit, in eadem veluti conquisceat. Cum autem
erigat sit in desiderio, & consensu, imò, in gaudio de
re illicita, iam habita, debet coram Confessario aperi-
ri conditionem personæ desideratæ, hoc modo: Desi-
deravi mortalem, nuptam, &c. & in homicidio: Deside-
ravi occidere Patrem, vel Fratrem, &c. seu: Cavissus sum
occidisse Patrem, Fratrem, &c. quia tales voluntatis
actus supponuntur esse contra diversas virtutes, unde &
sine dubio sumunt suam specificationem à talibus ob-
iectis speciei mortali diversis: cum, inquam, certum id
omnino sit, celeberrima controversia quæstio de delecta-
tione morosa: An scilicet si quis solum delectetur (sed
non desideret) de copula, quam cogitat, cum nupta
verbè gratià, vel cum mortali; debeat id explicare? An
potius sufficiat dicere: Toties venerè de copula illicita
delectatus sum illam cogitando?

3. Et, ut pro nostra consuetudine scholasticas qua-
stiones prætermittamus: Dico probabilem esse sen-
tentiam docentem sufficere, sine obligatione declaran-
di personas, circa quas eiusmodi morosa delectatio
versata est. Ita Vasquez, part. 111. §. 112. Castro
Pal. tom. 1. tractat. 2. d. 2. p. 20. §. 4. aliique non pauci.

N n

Ratio